

ВІДГУК

офіційного опонента доктора психологічних наук, професора, професора кафедри дошкільної педагогіки, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» Булгакової Олени Юріївни на дисертацію Миколюка Юрія Мироновича

«Психологічні чинники конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом», поданої до захисту в разову спеціалізовано вчену раду ДФ 58.082.116 Західноукраїнського національного університету на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія

1. Актуальність теми дисертації

Рецензована дисертаційна робота є своєчасною та концептуально значущою відповіддю на фундаментальні виклики цифрової епохи, в якій взаємодія людини зі штучним інтелектом перестає бути суто інструментальною та дедалі частіше набуває ознак суб'єктно опосередкованої, когнітивно насиченої та етично навантаженої взаємодії. У сучасних умовах розвитку генеративних та адаптивних ШІ-систем відбувається суттєва трансформація традиційних психологічних уявлень про суб'єктність, комунікацію, відповідальність і професійну ідентичність.

Особливої ваги набуває проблематика взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом, оскільки саме у цій професійній групі найбільш виразно проявляється поєднання когнітивної, емоційної та етико-ціннісної компонент взаємодії. Соціономічні професії традиційно базуються на безпосередньому «людино-людському» контакті, однак цифровізація соціальної сфери актуалізує новий тип опосередкованості, де штучний інтелект постає не лише інструментом, але й активним учасником комунікативних і когнітивних процесів.

У цьому контексті дослідження Ю. М. Миколюка має виразну міждисциплінарну природу, оскільки інтегрує психологічні, філософсько-антропологічні та кіберсоціальні підходи до аналізу взаємодії людини і ШІ. Актуальність роботи посилюється необхідністю переосмислення змісту класичних психологічних категорій «суб'єкт», «діяльність», «взаємодія», «відповідальність» у нових умовах цифрової трансформації досвіду.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення дисертації характеризуються належним рівнем теоретичної виваженості та концептуальної узгодженості. Автор демонструє послідовну логіку переходу від загальнотеоретичного аналізу проблеми суб'єктності у цифровому середовищі до емпіричного обґрунтування психологічних чинників конструктивної взаємодії користувачів із ШІ.

Методологічна основа дослідження є інтегративною та містить положення сучасної психології особистості, когнітивної психології, психології цифрового середовища, а також елементи філософії техніки та постнекласичної методології. Такий підхід забезпечує багатовимірність аналізу та унеможливорює редукціоністські інтерпретації складного феномену взаємодії у системі «людина – штучний інтелект».

Висновки дисертації випливають із логіки теоретичного аналізу та результатів емпіричного дослідження, що свідчить про їх внутрішню узгодженість. Водночас слід зазначити, що окремі узагальнення мають високий рівень теоретичної абстракції, що є характерним для досліджень даного міждисциплінарного типу, але потребує подальшої операціоналізації у прикладних моделях взаємодії.

Загалом ступінь обґрунтованості результатів може бути оцінений як достатньо високий, а методологічна структура дослідження – як евристично продуктивна.

3. Новизна дослідження та одержаних результатів

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає насамперед у спробі концептуалізації взаємодії людини зі штучним інтелектом у термінах квазісуб'єктності, що дозволяє вийти за межі традиційного інструментального розуміння штучного інтелекту та розглядати його не лише як технологічний засіб обробки інформації, а й як специфічного «інтеракційного агента», який

опосередковує, модифікує та частково структурує психологічний досвід суб'єкта у процесі взаємодії.

Такий підхід має принципове теоретико-методологічне значення, оскільки змінює саму оптику аналізу цифрової взаємодії: від класичної схеми «суб'єкт–об'єкт» до більш складної конфігурації взаємодії, де штучний інтелект набуває ознак функціональної агентності, що проявляється у здатності впливати на когнітивні стратегії, процеси прийняття рішень та структурування комунікативних дій. У цьому аспекті квазісуб'єктність постає як продуктивний аналітичний продукт, який дозволяє описати проміжні форми суб'єктності, характерні для сучасних цифрових систем.

Значущим теоретичним результатом є також переосмислення категорії суб'єктності, яка у роботі набуває розширеного трактування та містить складові-виміри часткової, делегованої та опосередкованої агентності. Це дозволяє повному інтерпретувати не лише сам факт взаємодії користувачів із штучним інтелектом, але й психологічні механізми розподілу активності між людиною та технологічною системою, що особливо актуально в умовах зростаючої когнітивної залежності від цифрових інструментів.

У межах такого підходу суб'єктність перестає бути винятково індивідуальною характеристикою людини і починає розглядатися як розподілена, процесуальна та контекстно зумовлена структура, що формується у полі взаємодії «людина – цифрове середовище». Це створює підґрунтя для формування нової дослідницької парадигми у психології цифрової взаємодії, яка інтегрує положення когнітивної психології, психології діяльності, кіберпсихології та філософії техніки.

Емпірична частина роботи також має інноваційний характер, оскільки автор здійснює операціоналізацію психологічних чинників конструктивної взаємодії юні зі штучним інтелектом, що дозволяє перейти від загальнотеоретичних міркувань до емпірично фіксованих і психодіагностично вимірюваних конструктів. У цьому контексті особливої уваги заслуговує спроба інтеграції когнітивних, мотиваційних, емоційно-регулятивних та рефлексивних параметрів у цілісну багатовимірну

модель взаємодії, яка відображає складність реальних процесів використання штучного інтелекту в освітній та професійній діяльності.

Додатково слід відзначити, що запропонований автором підхід дозволяє розглядати конструктивність взаємодії не як статичну характеристику, а як динамічний процес, що змінюється залежно від контексту завдань, рівня цифрової компетентності користувача та характеру задіяння штучного інтелекту до розв'язання професійних або освітніх проблем. Така інтерпретація суттєво розширює можливості подальшого емпіричного дослідження цього феномену.

Таким чином, дисертація має виражену концептуальну новизну та методологічну евристичність, оскільки не лише описує новий клас психологічних явищ, але й пропонує концептуальний інструментарій для їх подальшого аналізу. Це відкриває новий дослідницький напрям у межах сучасної психології взаємодії людини і штучного інтелекту та створює підґрунтя для подальших міждисциплінарних досліджень у сфері цифрової психології.

4. Зміст дисертації та відповідність встановленим вимогам

Структура дисертаційної роботи є логічно впорядкованою та відповідає встановленим вимогам до кваліфікаційних наукових праць. Робота складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків, що забезпечує послідовне розгортання дослідницької логіки.

Перший розділ присвячений теоретико-методологічному аналізу проблеми суб'єктності у цифровому середовищі та обґрунтуванню психологічних підходів до вивчення взаємодії людини і штучного інтелекту. У ньому здійснено ґрунтовне осмислення сучасного стану проблеми, що дозволяє окреслити її міждисциплінарний характер.

Другий розділ містить концептуалізацію психологічних чинників конструктивної взаємодії користувачів із ШІ та розробку відповідної структурної моделі. Автор демонструє системний підхід до аналізу когнітивних, мотиваційних та регулятивних компонентів взаємодії.

Третій розділ присвячений емпіричному дослідженню, результати якого інтерпретуються в контексті розробленої теоретичної моделі. Емпірична частина логічно узгоджується з теоретичними положеннями, що свідчить про концептуальну цілісність роботи.

Загалом зміст дисертації відповідає вимогам до наукових робіт рівня доктора філософії та демонструє належний ступінь методологічної культури здобувача.

5. Практичне значення результатів дослідження

Практичне значення дисертаційної роботи визначається можливістю використання її результатів у сучасній психологічній практиці, освітньому процесі та міждисциплінарних дослідженнях цифрової взаємодії. Запропонована автором модель психологічних чинників конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом має прикладну цінність у контексті підготовки фахівців до умов цифрово опосередкованої професійної діяльності.

Особливої уваги заслуговує можливість застосування результатів дослідження у сфері психологічного супроводу професійної підготовки студентів соціономічних спеціальностей, де формування цифрової компетентності поєднується з розвитком рефлексивності, критичного мислення та етико-ціннісної регуляції взаємодії користувачів з технологічними агентами. У цьому сенсі робота виходить за межі суто теоретичного аналізу та набуває характеру концептуально-прикладного підґрунтя для розробки програм розвитку цифрової суб'єктності майбутніх фахівців.

Окремо відзначимо потенціал використання результатів дослідження у розробці тренінгових програм, спрямованих на формування конструктивних моделей взаємодії осіб із штучним інтелектом, запобігання некритичному делегуванню когнітивних функцій та мінімізацію ризиків психологічної залежності юні від ШІ-систем. У цьому контексті дисертаційна робота має також превентивне значення, оскільки окреслює можливі зони психологічних ризиків у сфері ШІ-комунікації.

6. Повнота викладення результатів у наукових публікаціях

Основні результати дисертаційного дослідження достатньою мірою відображені у шести наукових публікаціях автора у фахових виданнях України, що забезпечило належний рівень їх апробації та наукового визнання. Опубліковані праці демонструють послідовність у розробці як теоретичних, так і емпіричних аспектів проблеми психологічних чинників взаємодії людини і штучного інтелекту.

Зміст публікацій свідчить про поступове формування авторської концепції квазісуб'єктності штучного інтелекту та її психологічної інтерпретації у контексті професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних професій. Важливо, що результати дослідження представлені у фахових наукових виданнях, що відповідають вимогам до апробації дисертаційних робіт рівня доктора філософії.

Крім того, апробація основних положень роботи на одинадцяти науково-практичних конференціях різних рівнів дає підстави констатувати достатню широту наукового обговорення отриманих результатів та їх задіяння у сучасний науковий дискурс щодо психології цифрової взаємодії.

7. Зауваження та дискусійні питання

Попри загальну позитивну оцінку дисертаційного пошукування, окреслимо низку дискусійних моментів, що можуть бути предметом подальшого наукового осмислення.

По-перше, залишається відкритим питання розумних меж чи кордонів персоніфікації штучного інтелекту у психологічному аналізі. Концепт квазісуб'єктності є продуктивним з теоретичної точки зору, однак потребує подальшого уточнення щодо ступеня антропоморфізації, який є методологічно допустимим у рамках психологічного дискурсу.

По-друге, недостатньо диференційовано у роботі окреслено специфіку взаємодії з різними типами штучного інтелекту, зокрема генеративними та негенеративними системами. Така диференціація могла б поглибити розуміння варіативності психологічних чинників взаємодії та уточнити прийнятні межі застосування отриманих результатів.

По-третє, потребує подальшого розвитку проблема етичної відповідальності користувача в умовах дедалі більшого делегування людиною своїх когнітивних, аналітичних та частково креативних функцій штучному інтелекту. В цьому аналітичному розрізі особливо актуальним є питання трансформації суб'єктності відповідальності у цифрово опосередкованих формах діяльності.

По-четверте, у роботі конструктивна взаємодія користувачів із штучним інтелектом розглядається переважно у контексті професійної підготовки майбутніх працівників соціономічних професій. Водночас перспективним видається подальше уточнення специфіки такої взаємодії залежно від окремих професійних напрямів соціономічної сфери, оскільки особливості професійних завдань можуть по-різному впливати на характер використання систем штучного інтелекту.

Водночас зазначені зауваження мають радше характер наукової дискусії та не знижують загальної високої оцінки дисертаційної роботи.

8. Висновок про відповідність роботи встановленим вимогам МОН

Дисертаційна робота Миколюка Юрія Мироновича на тему «Психологічні чинники конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом» є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, що характеризується концептуальною цілісністю, методологічною виваженістю та вираженою теоретико-емпіричною евристичністю.

Отримані результати становлять істотний внесок у розвиток сучасної психології цифрової взаємодії та сприяють переосмисленню змісту та обсягу класичних психологічних категорій у контексті стрімкої цифровізації соціального довкілля. Робота відкриває перспективний напрямок досліджень на перетині психології, філософії техніки та кіберпсихології, пов'язаний із проблематикою суб'єктності у взаємодії людини і штучного інтелекту.

За змістом, рівнем наукової новизни, теоретичною обґрунтованістю, практичною значущістю та повнотою висвітлення результатів у наукових публікаціях дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня

доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради», затвердженого Кабінетом Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами від 21.03.2022 р. № 341, 19.05.2023 р. №502 та 03.05.2024 р. № 507), а її автор, Миколюк Юрій Миронович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 053 Психологія.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук
професор, професор кафедри
дошкільної педагогіки, Державний
заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»

Олена БУЛГАКОВА